

Examen VWO
2022

tijdvak 3
dinsdag 5 juli
9.00 - 12.00 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 41 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 66 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Beantwoord de vragen in correct Nederlands.
Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1 Juist door ver te reizen help je de wereld

- 1p 1 “Natuurlijk, gewoon thuisblijven is het beste voor de planeet.” (regels 4-6)
 De geciteerde zin kan worden opgevat als een verontschuldiging. Op welke manier kan dit begin van deze reclame-uiting nog meer opgevat worden?
- A als een nuancering bij een reclame voor vliegreizen
  - B als een relativering van het vervuilen door vliegreizen
  - C als een tegenwerping tegen de milieuoverlast van vliegreizen
  - D als een toegeving van de schadelijke effecten van vliegreizen
  - E als een voorbehoud bij het onophoudelijk maken van vliegreizen

In alinea 4 worden drie oorzaken genoemd voor de ‘lange vrede’: geletterdheid, globalisering en reizen. In de tabel hieronder wordt bij elk van deze drie oorzaken een keten van gevolgen genoemd die volgens alinea 4 tot en met 6 uiteindelijk de lange vrede tot gevolg heeft.

- 5p 2 Geef de drie causale ketens weer. Neem hiervoor nummer 1a tot en met 3b uit onderstaande tabel over op je antwoordblad en vul de betreffende zinnen aan.

oorzaken voor de lange vrede	direct gevolg	indirect gevolg	uiteindelijk gevolg
1 geletterdheid	1a Geletterdheid leidt tot bewustzijn over mensen in andere landen en hun problemen.	1b Dit bewustzijn leidt tot ...	En deze drie factoren bevorderen de ‘lange vrede’.
2 globalisering	2a Globalisering leidt ertoe dat ...	2b En dat (zie 2a) leidt ertoe dat ...	
3 reizen / in aanraking komen met andere culturen	3a Reizen leidt ertoe dat ...	3b En dat (zie 3a) leidt ertoe dat ...	

- 1p 3 Welke omschrijving geeft het best aan wat er opgesomd wordt in alinea 8?
- A constatering van Adam Galinsky
  - B groepen mensen die profiteren van reizen
  - C socio-economische omstandigheden
  - D voorbeelden van hoe reizen het onderlinge vertrouwen versterkt

- 1p 4 “(...) net nu ook ‘het volk’ massaal het vliegtuig pakt (...)” (regels 154-155).
 In alinea 2 tot en met 4 wordt gesuggereerd dat vliegen populair zou gaan worden bij anderen dan de elite.
 Citeer uit alinea 2 tot en met 4 de twee opeenvolgende zinnen die samen voor deze suggestie zorgen.

- In alinea 12 en 13 wordt vliegen vergeleken met plastic spullen.
- 2p **5** Welke twee overeenkomsten tussen vliegen en plastic spullen worden genoemd?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.
- In alinea 13 tot en met 16 wordt de houding van de elite ten opzichte van plastic besproken.
- 2p **6** Welke twee punten van kritiek op de houding van de elite blijken uit alinea 13 tot en met 16?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.
- In alinea 14 tot en met 16 wordt onder andere de praktische invulling van duurzaamheid besproken.
- 1p **7** Welke uitspraak geeft de beoogde praktische invulling van duurzaamheid het best weer?
- A** Het is verstandig om wereldwijd in te zetten op de recycling van materialen.
  - B** In Europa en de VS zou veel meer plastic kunnen worden geconsumeerd.
  - C** Landen als China, Indonesië en Egypte moeten minder plastic consumeren.
  - D** Zonder een verbetering van afvalverwerking dient het gebruik van plastic verboden te worden.
- Een kritisch lezer kan opmerken dat in alinea 18 twee keer een vals dilemma aanwijsbaar is.
- 2p **8** Geef beide valse dilemma's inhoudelijk weer.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.
- “Het derde argument tegen vliedschaamte is (...)” (regels 237-238)
- 3p **9** Welke drie hoofdargumenten tegen vliedschaamte geeft tekst 1?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 40 woorden.
- De titel van tekst 1 luidt: ‘Juist door ver te reizen help je de wereld’.
- 1p **10** Op welk woord zou iemand die deze titel voorleest de nadruk moeten leggen, gelet op de strekking van de tekst?
- A** Juist
  - B** ver
  - C** reizen
  - D** wereld

- Hieronder staan drie uitspraken over de aanpak van milieuvervuiling.
- 2p 11 Neem de nummers van de uitspraken over op je antwoordblad en zet achter elk nummer of de uitspraak *wel* of *niet* in overeenstemming is met tekst 1.
- 1 Een beter milieu begint bij jezelf (Postbus 51)
  - 2 Bereken een eerlijke prijs voor vliegen (website Greenpeace)
  - 3 Geef plastic afval een nieuw leven (www.plasticheroes.nl)

- Hieronder staan vier uitspraken uit tekst 1.
- 3p 12 Geef bij elk van de uitspraken aan of die feitelijk of waarderend van aard is. Neem de nummers voor de uitspraken over op je antwoordblad en zet achter elk nummer *feitelijk* of *waardierend*.
- 1 Er zit bovendien een naar, elitair luchtje aan het fenomeen vliedschaamte. (regels 150-152)
  - 2 (...) het duurzaamheidsargument dient (...) vooral als schaamlapje om het dedain tegenover andere klassen te verbloemen. (regels 194-198)
  - 3 Als mensen moralistisch worden toegesproken, keren ze zich af van de oplossing. (regels 294-297)
  - 4 Het is zaak dat de term uiteindelijk helemaal verdwijnt en dat iedereen weer trots mag zijn op verre reizen: duurzaam en goed voor een vreedzame wereld. (regels 300-304)

“Vliedschaamte’ won de verkiezing van woord van het jaar uiteindelijk niet. Het is zaak dat de term uiteindelijk helemaal verdwijnt en dat iedereen weer trots mag zijn op verre reizen: duurzaam en goed voor een vreedzame wereld.” (regels 298-304)

- 3p 13 Welke partijen moeten er volgens tekst 1 aan bijdragen dat we weer trots kunnen zijn op verre reizen? Noteer alleen de nummers.
- 1 de individuele reiziger
  - 2 de lager opgeleiden
  - 3 de luchtvaartindustrie
  - 4 de ontwikkelingslanden
  - 5 de scheepvaartsector
  - 6 de stedelijke bovenklasse
  - 7 de westerse overheden

Een kritisch lezer zou kunnen stellen dat tekst 1 enkele beweringen bevat die bewust prikkelend zijn geformuleerd.

- 1p 14 Welk citaat is op die manier geformuleerd?
- A Kinderen die reizen, leren andere socio-economische omstandigheden kennen en ondervinden dat hun kijk op de wereld niet de enige is. (regels 104-108)
  - B In Azië, het Midden-Oosten en Zuid-Amerika is hetzelfde zichtbaar: de wereld wordt langzaam maar zeker minder racistisch, minder misogyn en minder homofoob. (regels 128-133)
  - C Er zit bovendien een naar, elitair luchtje aan het fenomeen vliedschaamte. (regels 150-152)
  - D Met goede afvalverwerking brengen katoenen boodschappentassen meer schade toe aan het milieu dan plastic tasjes, zo bleek vorig jaar uit onderzoek van het Deense RIVM. (regels 219-224)

Tekst 2 Wij zijn niet ons brein, maar wel onze boekenkast

- 1p 15 Een kritisch lezer zou kunnen stellen dat regel 8 tot en met 17 van tekst 2 een drogreden bevat. Leg die drogreden uit. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

“Zelf ben ik zeker zo’n moeder, op het pathologische af”. (regels 18-19)

- 1p 16 Welke betekenis komt overeen met de betekenis van “pathologische” in de bovenstaande zin?
- A aanmatigende
  - B bemoeizuchtige
  - C betweterige
  - D buitensporige
  - E irritante

In tekst 2 komen opvattingen van twee verschillende groepen en de ik-figuur aan de orde over het bewaren van fysieke boeken en cd’s.

- 2p 17 Hieronder staan drie uitspraken over deze opvattingen. Neem de nummers van de uitspraken over op je antwoordblad en zet achter elk nummer of de uitspraak *juist* of *onjuist* is, gelet op de tekst.
- 1 De meeste mensen willen hun papieren boeken niet meer bewaren.
  - 2 De ik-figuur bewaart boeken voor haar zoons met de bedoeling dat zij later hun eigen kinderen eruit kunnen voorlezen.
  - 3 De nieuwe generatie twintigers wil bij voorkeur niets anders dan digitale boeken lezen en digitale muziek luisteren.

“Erg hè? Dat Jet van Marle dan doodgaat! Net op haar zeventiende verjaardag!” (regels 82-84)

- 1p 18 Waarvan is het bovenstaande citaat een voorbeeld?
Het is een voorbeeld van
- A de herinneringen en emoties die aan gedrukte boeken kleven.
  - B de wijsheid van een ouder die fysieke boeken voor haar zoons bewaart.
  - C het effect van gedrukte boeken op het ethisch besef van lezers.
  - D het feit dat verhalen met een treurige afloop de meeste indruk maken.
- 1p 19 Wat is het voornaamste doel van tekst 2?
Tekst 2 wil de lezer
- A ertoe aanzetten te stoppen met het opruimen van boeken en cd's.
  - B ertoe oproepen persoonlijke muziek- en boekenverzamelingen aan te leggen.
  - C ervan doordringen dat boeken nooit helemaal zullen worden vervangen door digitale bibliotheken.
  - D ervan overtuigen dat informatiedragers en papieren boeken meerwaarde hebben voor hun eigenaar.

Iemand zou kunnen stellen dat er geen verschil bestaat tussen muziek op een cd en muziek op Spotify als naar exact hetzelfde nummer wordt geluisterd.

- 1p 20 Welke kritiek heeft de ik-figuur op deze stellingname, gelet op de strekking van de tekst?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

In de loop van tekst 2 verandert de houding van de ik-figuur ten opzichte van digitale mediadragers.

- 1p 21 Hoe is die verandering het best te beschrijven?
- A van enthousiast naar teleurgesteld
  - B van hoopvol naar pessimistisch
  - C van licht spottend naar volkomen serieus
  - D van nieuwsgierig naar activistisch
  - E van vol onbegrip naar vol begrip
  - F van zoekend naar geërgerd

- 2p 22 Alinea 4 van tekst 2 bevat een beeldspraak. Benoem deze beeldspraak en leg haar uit.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

“Want rondzwerven op een oeverloze oceaan is prachtig, maar alleen als je terug kunt naar een stuk land dat herinnert aan jouw geschiedenis, jouw huis, jouw dierbare spullen.” (regels 72-77)

2p **23** Wat wordt er bedoeld met de beeldspraak ‘een oeverloze oceaan’ en met de beeldspraak ‘een stuk land’? Citeer per beeldspraak een woordgroep uit alinea 4 tot en met 6 die de betekenis van die beeldspraak duidelijk maakt.

In alinea 2 wordt gesproken over ‘het digitale tijdperk’.

3p **24** Hieronder staan vijf mogelijke kenmerken van het digitale tijdperk. Neem de nummers van de vijf kenmerken over op je antwoordblad en noteer achter elk nummer of het *wel* of *niet* als kenmerkend voor het digitale tijdperk wordt beschouwd.

- 1 Alle tekst en muziek is online terug te vinden
- 2 Bemoeizucht
- 3 Twintigers lezen minder boeken
- 4 Biedt mogelijkheid om een persoonlijke relatie op te bouwen met boeken en muziek
- 5 Biedt muziekapps die vooral gebruikt worden door jongere generaties

tekstfragment 1

De muziek-app Spotify kent een playlist-functie. Op de website van Spotify staat uitgelegd wat die functie inhoudt. Hieronder zie je een fragment uit die uitleg.

Playlists

Een playlist is eenvoudigweg een verzameling nummers. Je kunt ze voor jezelf maken, je kunt ze delen en je kunt genieten van de miljoenen andere playlists die zijn gemaakt door Spotify, artiesten en andere luisteraars wereldwijd.

Tip: organiseer je muziek met [Playlist-mappen](#).

Speciaal voor jou

De vele playlists die Spotify speciaal voor jou maakt, zoals Discover Weekly en Release Radar, zijn gebaseerd op jouw luistergewoonten (wat je leuk vindt, deelt, opslaat, overslaat) en de luistergewoonten van andere mensen met dezelfde smaak.

Je kunt deze op je mobiel vinden in **Home** .

In de desktop-app vind je deze onder **BIBLIOTHEEK** aan de linkerkant in **Gemaakt voor jou**.

[Meer informatie over Gemaakt voor jou-playlists](#).

Gemaakt voor iedereen

Deze worden samengesteld door muziekexperts wereldwijd en je vindt ze in **Bladeren** op je desktop of in **Zoeken** op je mobiel. We hebben ze zelfs voor je gecategoriseerd in **Genres en stemmingen**.

Een aantal van deze playlists zijn gepersonaliseerd. Je ziet dus misschien andere nummers in de playlist dan iemand anders. Als een playlist bijvoorbeeld 'meezinghits' bevat, staan er nummers in waarvan je de tekst ook echt kent!

Maak je eigen playlists

Kies hieronder je apparaat voor details.

naar: support.spotify.com

“Zo'n bemoeial is erg, maar erger vind ik het idee dat Spotify als vervanger kan dienen van de muziek waarmee ik een strikt persoonlijke relatie heb opgebouwd.” (regels 61-65)

- 2p **25** Citeer drie zinnen of zinsgedeeltes uit tekstfragment 1 die duidelijk maken waarom je Spotify een 'bemoeial' kunt noemen.

In tekstfragment 1 is sprake van gepersonaliseerde muziek, terwijl in tekst 2 sprake is van muziek waarmee de ik-figuur een strikt persoonlijke relatie heeft opgebouwd.

- 2p **26** Benoem een overeenkomst en een verschil tussen de gepersonaliseerde muziek uit tekstfragment 1 en de muziek waarmee de ik-figuur uit tekst 2 een strikt persoonlijke relatie heeft opgebouwd.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

Tekst 3 Breindrijverij

In alinea 1 tot en met 3 van tekst 3 wordt het huidige macro-economische gedragsmodel vergeleken met een alternatief gedragsmodel dat in de tekst wordt bepleit. Daarnaast is er nog sprake van een opkomend gedragsmodel.

- 2p **27** Geef voor elk van de drie modellen aan waardoor menselijk gedrag gestuurd zou worden volgens de tekst.
Neem de nummers van de drie modellen over op je antwoordblad en geef voor elk model aan waardoor menselijk gedrag wordt gestuurd.

model	menselijk gedrag wordt gestuurd door
1 macro-economisch model	
2 bepleit model	
3 opkomend model	

Tekst 3 kan door middel van onderstaande kopjes in vijf delen worden onderverdeeld:

deel 1: Concurrerende modellen

deel 2: Vervanging van het model

deel 3: Gelijkenis met eerdere modellen

deel 4: Beoordeling van het nieuwe model

deel 5: Aanbeveling

- 1p **28** Bij welke alinea begint deel 2, 'Vervanging van het model'?
- 1p **29** Bij welke alinea begint deel 3, 'Gelijkenis met eerdere modellen'?

“Op dezelfde manier kun je nog steeds termen als trauma, verdringing en neuroses bij de kapper horen, en geloven velen dat wat ze doen eigenlijk door de verspreidingsdrift van hun genen gedichteerd wordt.” (regels 60-66).

- 2p **30** Leg uit waarom hier sprake is van het bespelen van het publiek en op welke manier dit in de tekst gestalte krijgt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

- In de tekst wordt de term 'breindrijverij' gebruikt. (regel 68)
- 1p 31 Wat is de essentie van de kritiek op de 'breindrijvers' in de tekst?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

"Grappig, en ook veelzeggend: de menswetenschappen ontsporen in reductionisme zonder de inzichten uit de geesteswetenschappen." (regels 103-107)

- 1p 32 Waarom wordt deze constatering als 'grappig' getypeerd?
- A De geesteswetenschappen zijn geen harde wetenschap, maar bewijzen toch waarde te hebben.
  - B De geesteswetenschappen zijn zachte wetenschappen, maar leveren belangrijkere inzichten op dan harde wetenschappen.
  - C De menswetenschappen worden gecorrigeerd vanuit een discipline die niet voor vol wordt aangezien.
  - D De menswetenschappen worden vergeleken met de geesteswetenschappen zoals een mens wordt vergeleken met zijn geest.

Uit alinea 4 en 5 spreekt een kritische visie op reductionisme.

- 1p 33 Wat is blijkens het vervolg van de tekst de belangrijkste reden voor die kritiek?

Reductionisme heeft geleid tot

- A het gebruik van onwetenschappelijke modellen.
- B het negeren van relevante feiten.
- C ongewenste maatschappelijke gevolgen.
- D onjuiste ideeën bij niet-wetenschappers.
- E onwerkbaar economische verklaringsmodellen.

- 1p 34 Leg uit waarom de macro-economische modellen uit alinea 1 volgens tekst 3 gezien kunnen worden als een vorm van reductionisme.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

- 2p 35 Welke zin geeft het best de hoofdgedachte weer van tekst 3?
- A In de economische wetenschap kunnen genuanceerde vormen van reductionisme tot nieuwe inzichten leiden.
  - B In de economische wetenschap kunnen specifieke inzichten uit de natuurwetenschappen worden toegepast.
  - C In de economische wetenschap moeten ideeën uit de geesteswetenschappen een belangrijke rol spelen.
  - D In de economische wetenschap moeten meer lessen worden geleerd uit reductionistische gedragsmodellen.

Tekst 4 Denkfout

Tekst 4 kan door middel van onderstaande kopjes in drie delen worden onderverdeeld:

deel 1: (On)evenwichtige beeldvorming

deel 2: Oorzaken van de onevenwichtigheid

deel 3: Een vicieuze cirkel

1p **36** Bij welke alinea begint deel 2, 'Oorzaken van de onevenwichtigheid'?

1p **37** Bij welke alinea begint deel 3, 'Een vicieuze cirkel'?

"Soms is zo'n schijnbalans het ongelukkige resultaat van een nobel streven."
(regels 25-27)

1p **38** Waarom is het volgens de tekst een nobel streven om twee partijen aan het woord te laten?

omdat dit

A aandacht aan meerdere expertises schenkt

B een principiële juist uitgangspunt is

C helpt om denkfouten te vermijden

D recht doet aan de werkelijkheid

"Soms is zo'n schijnbalans het ongelukkige resultaat van een nobel streven."
(regels 25-27)

1p **39** Leg uit waarom hier volgens de tekst sprake is van een schijnbalans. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

In alinea 1 tot en met 3 komt een reeks voor. Deze reeks is als volgt weer te geven:

reeks	omschrijving
middel	hoor en wederhoor toepassen in de journalistiek
intentie	
resultaat	
oorzaak	

2p **40** Neem bovenstaande tabel over op je antwoordblad en maak die compleet door de omschrijvingen in te vullen.

Tekst 4 heeft als titel 'Denkfout'.

1p **41** Leg uit op welke misvatting de term 'denkfout' volgens de tekst betrekking heeft.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.